ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ-КЛАСИКІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВОКАЛІСТА

Солопійчук Олег Васильович
здобувач вищої освіти бакалаврського рівня
спеціальності 025 Музичне мистецтво
Хом'як Ростислав Петрович
заслужений діяч мистецтв України,
викладач кафедри мистецької освіти
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, Україна

Формування фахової майстерності вокаліста є складним і багатовекторним процесом, що передбачає не лише оволодіння основами вокальної техніки, а й розвиток музичного мислення, художньої уяви, емоційної чутливості та здатності до самостійної інтерпретації музичного твору. Професійна підготовка співака не може обмежуватися засвоєнням певного комплексу вокальних прийомів, оскільки технічна досконалість сама по собі ще не гарантує повноцінного художнього висловлювання. Важливе місце у цьому процесі посідає українська музична класика, яка є не лише складовою національної мистецької спадщини, а й дієвим педагогічним ресурсом професійного становлення майбутнього виконавця.

Українська композиторська школа кінця XIX – першої половини XX століття сформувала багату жанрову та стильову палітру вокальної творчості. Її розвиток відбувався в контексті національного культурного відродження, становлення професійної музичної освіти, активізації концертного життя й

утвердження української літературної мови в академічному мистецтві. Одним із визначальних чинників цього процесу стало звернення композиторів до народнопісенних джерел. Водночас фольклорний матеріал не лише безпосередньо цитувався, а й ставав основою професійного композиторського мислення, впливаючи на мелодичну лінію, ладогармонічну організацію, ритміку, фразування та емоційну природу музичних образів.

Для вокальної педагогіки українська музична спадщина має особливу цінність завдяки різноманітності жанрів, стилів і виконавських завдань. Камерно-вокальні композиції дають змогу працювати з різними типами мелодичного розвитку – від природної пісенної кантилени до складних декламаційних побудов, від інтимної ліричності до драматичного емоційного напруження. Важливою особливістю такого репертуару є органічне поєднання національної інтонаційної природи, поетичної образності української літератури та індивідуальних композиторських засобів виразності [2].

Метою використання творчості українських композиторів-класиків у вокальній підготовці є формування цілісної системи професійних компетентностей, необхідних для технічно грамотного, стилістично переконливого та емоційно змістовного виконання. Вокально-виконавська підготовка охоплює взаємопов'язані професійні навички, психологічні механізми створення художнього образу та розвиток індивідуального творчого потенціалу співака. Мистецтвознавці наголошують, що сучасні принципи вокальної підготовки є результатом тривалого розвитку виконавської практики та педагогічної думки різних поколінь в різних країнах [3].

Отже, робота над українським класичним репертуаром має розглядатися не лише як засіб удосконалення вокальної техніки, а й як важливий чинник формування творчої особистості музиканта. Розглянемо основні моменти специфіки роботи над вокальним репертуаром, в основі якого – творчість українських класиків.

Одним із перших етапів опрацювання вокального твору є його комплексний музично-літературний аналіз. Він передбачає ознайомлення з поетичним першоджерелом, з'ясування жанрової природи композиції, визначення особливостей музичної форми, мелодичної організації та гармонічного розвитку. Не менш важливим є осмислення співвідношення вокальної й інструментальної партій, адже саме їхня взаємодія нерідко визначає драматургію камерно-вокального твору.

Особливу увагу під час роботи над українським репертуаром необхідно приділяти вокальній орфоепії. Співак має зберігати природність українського мовлення, правильно відтворювати словесні наголоси, чітко вимовляти приголосні та водночас не порушувати плавності мелодичної лінії. Слово у вокальному мистецтві є не лише носієм літературного змісту: воно безпосередньо впливає на артикуляцію, характер звукоутворення, фразування й емоційну переконливість виконання. Тому важливо навчити студента передавати зміст поетичного тексту без надмірного підкреслення окремих складів,

зберігаючи природну інтонацію та логіку мовлення. Особливо виразно це виявляється в українській камерно-вокальній музиці, де інтонаційна природа національної мови нерідко стає одним із головних чинників формування музичного образу. Український вокальний репертуар потребує уважного ставлення до вимови голосних і приголосних, збереження природного наголошування слів та відповідності артикуляційних прийомів характеру музичного висловлювання. Особливого значення набуває робота над текстами, у яких поетична образність пов'язана з емоційно насиченою лексикою. Виконавець має навчитися передавати зміст слова без надмірного підкреслення кожного окремого складу [1].

Звернення до творчості класиків дозволяє формувати у вокаліста відчуття мелодичної природності, точність інтонування, уважність до ритмічних особливостей і розуміння логіки музичного дихання. Особливо корисною є робота над творами, у яких мелодія розгортається на основі коротких інтонаційних мотивів, поступово набуваючи складнішої емоційної та фактурної організації. Окремим завданням є розвиток динамічної гнучкості. Українська камерна лірика передбачає використання широкого спектра відтінків — від стриманого pianissimo до насиченого forte. Однак динамічна виразність не повинна досягатися шляхом механічного збільшення сили звуку. Важливо навчити студента змінювати інтенсивність звучання відповідно до образного змісту твору, зберігаючи природність голосоутворення. Суттєву роль відіграє також робота над інтонаційною точністю. Українська народнопісенна традиція характеризується особливостями ладового мислення, мелодичного руху та ритмічної організації, які в професійній музиці отримують індивідуальне композиторське переосмислення. Тому студент повинен не лише точно відтворювати висотні співвідношення, а й відчувати внутрішню логіку мелодії [4; 5].

Велику частку мистецького спадку українських класиків становлять вокальні твори у супроводі фортеп’яно, тому у цьому випадку важливим аспектом роботи над камерно-вокальним репертуаром є взаємодія співака з концертмейстером. У багатьох творах українських композиторів-класиків фортепіанна партія виходить за межі суто акомпанувальної функції, стаючи повноправним учасником художнього процесу. Вона може створювати самостійний образний простір, доповнювати вокальне висловлювання, вступати з ним у діалог, формувати емоційний контраст або готувати кульмінацію. Саме тому підготовка твору має передбачати спільну роботу над темпом, характером звучання, динамічними співвідношеннями, агогічними відхиленнями та логікою музичного розвитку. Для студента особливо важливо сформувати навички ансамблевої відповідальності: навчитися уважно слухати фортепіанну партію, реагувати на її інтонаційні й динамічні особливості, узгоджувати початок і завершення фраз, дотримуватися спільного темпоритму. Така робота розвиває слухову увагу, музичну комунікацію та здатність сприймати твір як цілісну художню структуру. Також важливо залучати здобувачів до самостійного

пошуку історико-музикознавчих матеріалів, ознайомлення з нотними першоджерелами, аналізу різних виконавських трактувань. Це сприяє формуванню дослідницьких навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності [6]. Усе, викладене вище, дозволяє зробити наступні висновки.

Формування фахової майстерності вокаліста на матеріалі творчості українських композиторів-класиків є цілісним педагогічним процесом, у якому поєднуються технічний, музично-інтелектуальний, художній та національно-культурний компоненти професійної підготовки. Він становить важливу основу формування фахової майстерності вокаліста, оскільки забезпечує можливість комплексного розвитку його технічних, музично-аналітичних, художньо-інтерпретаційних і мовленнєвих компетентностей.

Звернення до вокальної спадщини, для прикладу, Миколи Лисенка, Кирила Стеценка, Якова Степового, Миколи Леонтовича, Станіслава Людкевича, Дениса Січинського дозволяє вибудувати послідовну систему професійного становлення майбутнього виконавця. Кожен із цих композиторів пропонує власний спектр художніх і технічних завдань: від розвитку кантиленного звуковедення та природної вокальної дикції, артикуляції до поглибленої психологічної виразності, драматургічного мислення й ансамблевої взаємодії, інтонаційної точності, тембрової виразності та музичного фразування. Водночас вона формує здатність виконавця розуміти національну специфіку музичного мислення, органічно поєднувати слово й музику, створювати переконливі художні образи.

Отже, українська музична класика повинна посідати належне місце у професійній підготовці вокаліста не лише як засіб національно-культурного виховання, а передусім як дієва мистецька школа, що формує виконавську культуру, художній смак, інтерпретаційну самостійність і здатність до повноцінної творчої самореалізації. Результатом якої є виховання професійно компетентного, художньо самостійного та національно свідомого вокаліста.

Список використаних джерел

1. Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
2. Булат Т. П. Український романс. Київ : Наукова думка, 1979. 319 с.
3. Гнидь Б. П. Історія вокального мистецтва. Київ : НМАУ, 1997. 320 с.
4. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти. Київ, 1999. 270 с.
5. Доронюк В. Д., Сливоцький М. Ю. Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. 306 с.
6. Лисенко М. В. Солоспіви. Том 1: Вокальні твори на вірші Т. Г. Шевченка. Вступна стаття та наукова редакція Т. П. Булат ; редактори Н. М. Новосьолова, О. А. Голинська. Київ : Музична Україна, 1991. 302 с. : портрети, автограф. До 150-річчя від дня народження.